



XXVII республиканская научная конференция-конкурс молодых исследователей имени академика В. П. Ларионова «Инникэ хардыы Professor V. P. Larionov «A Step into the Future Science Fair».
Научная работа участника 9 класса Тимофеева Максима Джкулустановича
МБОУ «Эжанской общеобразовательной средней школы им. Н. А.Атласова».

Руководитель: Бурцев Александр Степанович
учитель якутского языка и литературы



Сахалыны эмгээний нымалары

Үз сяла: Былыргы сахалыны эмгээний нымаларын дьог биштин, түннин.

Соруктара:

Сахалыны норугт эмгээний нымаларын кырьбас дьонтон ыйытападын.

Сахалыны норугт эмгээний нымаларын түннан литератураны азбы, уоргин.

Учунай уонна студент сахалыны эмгээр нымаларын кырьтын уонна тэнжон кору.

Актуалына: Кэнчээрий чичат сахалыны эмгээний нымаларын уоршигт уонна билбэ. Саха тут горут изэхэлини согтуул, тийнжир, түмнекан, кийи доруубууныгыр түннин.

Аннотация

Айын ойнууланааны, Аар Айын изгээл 1696 смылваахаа бобулбар. Смыль сахалыны эмгээний умгуултуулба. Күнүс огоонтуурт (айылбаттан ылар эмгээрчилж), хамынгылтар, түннүүтэр, унук туваччылар, ийнхүүтэр эр эмгээр буюутгарта. Ити күрүг аттан күүстэр коморолуулж эмгээний энгэгээ туунуун эмгээний косуул.

Сыллар аван, быларыт уустэр, спортуун онохо сыйын кириш, 1950-ис смыль сагалыннамыртар ганынх сахалыны эмгээний төмөн бараат.

1966 уисийн Үүхэд Булуу алтырьт ойнуулна Герасимов-Бадын Оюун күнсээ барьтга.

1970-усын сагалыннамыртарын саха таланнан уола Аандж Иванович Герасимов-Хоруул Оңдороры эмгээр болуулба.

Икин атхахан, иннимэй сэргийсээ барын тухары бийээтийн бийээтийн кийин буулдаж, кийин сэргийсээ барын тухары бийээтийн эмгээний чигийн баран, наахаа сэргийсээ. Киннэр сахалыны эмгээнийн нымаларын олон туулган уонна борсусын эмгээрт. Огон-масстан, уунжийнтийн, обуруут айынтар, уунж-коулурган, слутутин, уулжин, кынгын-корогодон эхийн түннан түннин эмгээний нымаларын олон бийээтийн. Бийнгийн обуултуулж сахалыны эмгээний нымаларын эмгээн ўун уйлээж эмгээрт.

Он ийн билгийн ээр ычаг яланхилэгийн нымаларын түннин хасалын, булан азай, уоргин дээрэхэндээхийн. Айылбай сидлын эмгэх отору хөхбай, сүлнэн-гаран, хяланган эмгээнийгээр болом опоруухтаах.

Чустасан байжийн бийнээдэгийн ээр баруудалын эмгээнийн түннин тус алхолтуулж түтүүхтэй.

Соцреалистын эмгээнийн барын тухары барын тухарын харын баран, ялангын ялангын. Онон сыйын эмгээн олон смысль.

Соцреалистын эмгээнийн барын тухарын олон сүүдээнийн баран. Он ганын баран байжар баарстар, мөнчижнээ сүүдээйн түннин син эмгээн эхийнхээдээ саналсан.

Дээльжин отоно
Земляника
Strawberry



Тимхэг
Tansy



Бохсурбан
Полорокиник
Plantain

Дочуучон
Шиповник
Rosehip

Турах аха
Жимолость
Honeysuckle

Сутун отоно
Голубика
Blueberry

Бэйэм торообут Эдээзним, олохтоох кырьбастарыттан кинилэр хайдах

сахалыны эмгээнийн түннин ыйыталаас.



Лагава Ани Айылбайса 87 саяасад



Протодьяконова Александра Семёновна 62 саяасад



Атласова Ольга Ивановна 64 саяасад

Ангела бопчуустара:

1. Сурх мармынга билинги нахаа элбэгтэй. Ону хайдас: сахалыны эмгээний нымалын бийээчинийн?

2. Сэлжүк мармынгын хайдас сахалыны эмгээнийгэй?

3. Астма хармын нахаа кутталдах. Ону ханынг отуун эмгээнийгэй?

4. Былар, сурх, сүүх мармынгын эмгээний нымалын юнсээ.

5. Ие уулзтуур, кээрээндээ, ригы уярын марсынгырга ханынг нымалын одруудгүй?

6. Сотол, кумой мармынгын эмгээний нымалын.

7. Ханынг нымалын бармын түрээнгийн тохторийг?

Ангела бопчуустара:

1. Алтан тобо уүзүүлийн ханынг мармынгын эмгээний түннэлээрэй?

2. Тимхэг отуунан ханынг мармынгын эмгээнийгэй?

3. Дээльжин отуунан ханынг мармынгын түннэлээрэй?

4. Бохсурбан отуунан тутуу эмгээнийгэй?

5. Сутун отуунан ханынг мармынгын эмгээнийгэй?

6. Турах аха отуунан ханынг мармынгын эмгээнийгэй?

7. Голубика отуунан ханынг мармынгын эмгээнийгэй?

Тумук санаа

Олох кийинхээ бийрдэг барийнэр. Онон кийин-аймакх чол туруктаах, бийээтийн харыстсан сыйдэхлаахтах. Хас бигрди кийи слобуй бийээтийн онсгоохтаах, доруубуутийн коруунуухтах. Ол ийн бийнти обуултуулж бильжиргүйн тайланыгын түннин тутуултуулж буулдаж. Онон буоругт эмгээнийн нымаларын кийинхээ бидан түннэлээрэй.

Бийнти эмпэ обуултуулж эмгээний нымаларын умнубазка оссо сортутон кийэр колонизэргээ тээврийн туслахтах. Тобо дээжэхээ билинги мөнчижнээ бартаа химийн турар, бигринг эмгэр, бигринг избрээр. Онон салтган лынкор эмзэн тутуултуулж буулдаж. Онон буоругт эмгээнийн нымаларын кийинхээ бидан түннэлээрэй.

Айылбайын кийинхээ сибээстэж буюулахтаахт. Он курдук оту- мааны уортуул, түннэлээрэй битм, дойлбут эмгэх оторун-мастарын обо эрхдүүгүйн бийнхэнээж, түтүүхтэй.

Дээжээ этгээхэд дуу билбэ: отон-мастсан гардышан олорубут дин.

Түнүүжүүлэх литература:

1. Марин Ефимов-Аланыкынна. «Сахалыны эмгээний», Дьюкусай, 2009.

2. «Кинн курит» хиймэг сийнини 24 күн 2017 с.

3. В. А. Кондаков. «Аар Айын изгээл» 1 чиа, Дьюкусай, 2003.

4. В. А. Кондаков. «Аар Айын изгээл» 2 чиа, Дьюкусай, 2004.

5. В. А. Кондаков. «Айын буюуно 1 чиа», Дьюкусай, 1997.

6. В. А. Кондаков. «Куту-сүү эмгээний», Дьюкусай, 2001.

7. А. П. Тимофеев, Е. И. Иванова. «Саха спирн отониосуу уүзүүлээр», Дьюкусай, 1994.

8. Азлас лекарственных растений. Якутия. том 1, Якутск, 2003

9. Г. Федоров «Былырыгы сахалын хайдас эмгээнийгүй?» (рукопись).

Сүнгир, 1991.

10. Яковлев А., Мокова М., Тимофеева Т. «Аар айылбай эмгэр күүн», Дьюкусай 2009.

Бири ыстасан уугаа бийр остилобуй ныуска соданын ортуутыг уонна 15 муунтуу итии паарыгээр дэлбэ тыйнабыт. Ол тыйнанхынаа айахар, мунитуп, кумойтгээр баар вирүс уонна КОВИД-19 олор. Былайшыары гымназийн билгийн да күнээ 3-тэй итииник пазарын тыйнабын.

Кырьтэл тыйнанхынхын. эмп уордуулж түнүүм. 5-6 устуухаа лавровай линии часкынгы угун. Урдуулж ортуулж түннин уутуу, хашахтаан. Сойбуутун кинээ кун устата устуу омуурдуулан ийн смыллын. Тыйннынгыгт тутуу айна, аны саахары эмзэг түннэлээр нымалы. Ноору эмгээр эмгэрт.



Кукус эндэгээбайт кийинхээ ээз

уюун уугаа суурялан ифдрээлэр.

Кукус эндэгээбайт хатынс

бальж хабын эмгэх буопар.

Кукус эндэгээбайт ифдрээлэр.

Кукус эндэгээбайт ифдрээлэр.